

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M. A)
رشته روابط بین الملل

موضوع:

حقوق بشر به عنوان چالشی در روابط جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر کابک خبیری

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر اردشیر سنایی

پژوهشگر :

محمد هادی مظاهری

سال تحصیلی:

پاییز ۹۰

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محمد هادی مظاهری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۷۷۵۰۳۰۰۰۰۱ در رشته روابط بین الملل که در تاریخ ۹۰/۸/۲۲ از پایان نامه خود تحت عنوان تأثیر حقوق بشر به عنوان چالشی در روابط جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق رو پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۰/۸/۲۲

محمد هادی مظاهری دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین الملل از پایان نامه خود دفاع نموده و با
نمره به حروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی دانشکده علوم سیاسی این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشکده تهیه شده است	
کد شناسایی پایان نامه : ۱۰۱۲۰۸۱۰۸۹۲۰۲۳	نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی کد واحد : ۱۰۱
عنوان پایان نامه : حقوق بشر به عنوان چالشی در روابط جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا	
تاریخ شروع پایان نامه : نیمسال دوم ۸۸-۸۹ تاریخ اتمام پایان نامه : ۹۰/۸/۲۲	نام و نام خانوادگی دانشجو : محمد هادی مظاهری شماره دانشجویی : ۸۷۷۵۰۳۰۰۰۰۱ رشته تحصیلی : روابط بین الملل
استاد راهنما : جناب آقای دکتر کابک خبیری استاد مشاور : جناب آقای دکتر اردشیر سنایی	
آدرس و شماره تلفن : خیابان شریعتی - دشتستان اول - پلاک ۲ - طبقه دوم ۰۹۱۲-۱۳۰۷۵۲۶	
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>حقوق بشر، مفهومی است که هم‌پای خود بشر قدمت داشته و در یک فرآیند تاریخی و تدریجی و گذارا، دوران‌های مختلف بسط و گسترش یافته است اما معنی اصطلاحی حقوق بشر حتی در سنت و اندیشه حقوق غرب که خاستگاه حقوق بشر امروزی نام گرفته، سابقه کهنی ندارد و تا قبل از انقلاب فرانسه، هر کجا از کرامت انسان و برابری و عدالت بود، تحت عنوان حقوق طبیعی از آن نام برده می‌شد. با نگاهی به تاریخ زندگی اجتماعی بشر در می‌یابیم که حقوق بشر چه زمانی که موضوعی داخلی به شمار آمده و چه اکنون که حقوق بشر ابعاد بین‌المللی پیدا کرده و روابط میان واحدهای سیاسی را متاثر ساخته استهمواره دارای ماهیتی مبتنی بر حقوق طبیعی، اما کارکرد و مصادیقی سیاسی است.</p> <p>بحث تعهد کشورها به رعایت حقوق بشر از جمله مواردی است که برای سالیان متمادی در دستور کار گفتگوهای ایران و اروپا قرار داشته و از زمان تنش بر سر مسئله هسته‌ای کند شده است. اتحادیه اروپا متشکل از ۲۷ کشور که چندین واحد سیاسی موثر نظام بین‌الملل نظیر: آلمان، انگلستان و فرانسه را در درون خود جای داده بعد از ایالات متحده آمریکا و پس از فروپاشی بلوک شرق موثرترین بازیگر سیاسی در عرصه محیط بین‌الملل و منطقه خاورمیانه است. موقعیت جغرافیایی، نفوذ فرهنگی و قرار گرفتن در مرکزیت منابع انرژی نفت و گاز جهان از عمده‌ترین دلایل علاقه‌مندی و توجه اتحادیه اروپا به رابطه و همکاری با جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.</p> <p>چهار موضوع تروریسم، حقوق بشر، سلاحهای کشتار جمعی و گفت‌وگوهای صلح خاورمیانه مهم‌ترین متغیرها و عوامل موثر در روابط ایران و اتحادیه اروپا در نزدیک به دو دهه گذشته است که سبب شده‌اند علی‌رغم نیازمندیهای استراتژیک دو طرف به یکدیگر، روابط آنها همواره در سایه و حاشیه باشد و از سطح گفت‌وگو فراتر نرود که در میان عوامل چهارگانه فوق بحث حقوق بشر به دلیل سابقه، قدمت و عمیق تاثیرگذاری در سیاست داخلی و خارجی، مهم‌ترین چالش دائمی ایران و اتحادیه اروپا بوده است. بررسی و مطالعه نقش این متغیر در روابط بین‌الملل با نگاه به تاثیر آن بر روابط ایران و اتحادیه اروپا و بررسی دیدگاه نظریات قالب در روابط بین الملل در مورد آن از مباحث مهم قابل ذکر است.</p> <p>موضوع حقوق بشر به عنوان یک عامل واگرا در تناسبات کشورهای اروپایی و جمهوری اسلامی محسوب می‌شود و باید راهکارهایی برای کاستن از تاثیرات منفی آن و توسعه مناسبات با اروپا پیش‌بینی شود، چرا که بهبود روابط با جمهوری اسلامی با اتحادیه اروپا دارای آثار مثبت بر روابط ایران با کشورهای عضو اتحادیه، چه اروپایی و چه غیر اروپایی در سطح دوجانبه خواهد داشت.</p>	
نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهشنامه دانشکده مناسب است _ مناسب نیست تاریخ و امضاء	

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱- طرح مسئله..... ۲
- ۲-۱- سوال اصلی..... ۴
- ۳-۱- فرضیه ها..... ۵
- ۴-۱- پیشینه تحقیق..... ۵
- ۵-۱- ضرورت تحقیق..... ۷
- ۶-۱- هدف تحقیق..... ۸
- ۷-۱- سازماندهی تحقیق..... ۸
- ۸-۱- روش پژوهش..... ۹

فصل دوم: تعاریف و مفاهیم نظری حقوق بشر و روابط بین الملل

- مقدمه..... ۱۱
- ۱-۲- گفتار اول: مفهوم، شکل گیری و نظریات حقوق بشر
- ۱-۱-۲- مفهوم و تعریف حقوق بشر..... ۱۱
- ۲-۱-۲- خاستگاه حقوق بشر..... ۱۴
- ۳-۱-۲- روند شکل گیری اندیشه حقوق بشر..... ۲۳
- ۱-۳-۱-۲- دوران باستانی حقوق بشر..... ۱۷
- ۱-۳-۲- دوران حاکمیت کلیسا و قرون وسطی..... ۱۹
- ۳-۳-۱-۲- عصر روشن اندیشی..... ۲۱

- ۲-۱-۳-۴- عصر حقوق بشر..... ۲۳
- ۲-۲- گفتار دوم: تعاریف و مفاهیم نظری روابط بین‌الملل
- ۲-۲-۱- تعریف و موضوع روابط بین‌الملل..... ۲۵
- ۲-۲-۲- بازیگران روابط بین‌الملل..... ۲۷
- ۲-۲-۳- تعریف نظام بین‌الملل..... ۲۸
- ۲-۲-۴- انواع نظام‌های بین‌الملل..... ۲۸
- ۲-۳- گفتار سوم: تئوری‌های روابط بین‌الملل و حقوق بشر
- ۲-۳-۱- هنجارها و تئوری‌های روابط بین‌الملل..... ۳۳
- ۲-۳-۱-۱- رویکرد واقع‌گرایانه..... ۳۵
- ۲-۳-۱-۲- رویکرد آرمان‌گرایانه..... ۴۱
- ۲-۳-۱-۳- رویکرد سازنده‌گرایانه..... ۴۳
- ۲-۳-۲- مقایسه رویکردها..... ۵۱
- ۲-۳-۳- الگوهای حقوق بشر بین‌المللی..... ۵۳
- ۲-۳-۳-۱- الگوی دولت‌گرا..... ۵۳
- ۲-۳-۳-۲- الگوی جهان‌گرا..... ۶۱
- ۲-۳-۳-۳- الگوی بین‌الملل‌گرا..... ۵۶

فصل سوم: اتحادیه اروپا و حقوق بشر

۳-۱-۱ گفتار اول: حقوق بشر و نظام حقوقی اتحادیه اروپا

- ۳-۱-۱-۱- تکوین نظام حقوقی اروپا..... ۶۰
- ۳-۱-۲- منشور حقوق اساسی اروپا..... ۶۵
- ۳-۱-۳- قانون اساسی اروپا..... ۶۷
- ۳-۱-۴- حقوق بشر در سیاست داخلی اتحادیه اروپا..... ۶۹
- ۳-۱-۵- سازوکارهای اجرایی اتحادیه اروپا در حمایت از حقوق بشر..... ۷۱
- ۳-۱-۶- آژانس اروپایی حقوق بشر..... ۷۸

۳-۲-۱ گفتار دوم: حقوق بشر در روابط خارجی اتحادیه اروپا

- ۳-۲-۱- اهداف و ساز و کارهای اتحادیه اروپا در سیاست خارجی و امنیتی مشترک..... ۸۰
- ۳-۲-۲- حقوق بشر و سیاست خارجی و امنیتی مشترک (CFSP)..... ۸۶
- ۳-۲-۳- ابزارهای اصلی اتحادیه اروپا درباره حقوق بشر..... ۸۸
- ۳-۲-۳-۱- بند حقوق بشر در موافقت نامه با کشورهای ثالث..... ۹۱
- ۳-۲-۳-۲- مذاکرات و گفت و گوهای سیاسی و حقوق بشر..... ۹۲
- ۳-۲-۳-۳- مسائل مطروحه در گفت و گوهای حقوق بشر..... ۹۴
- ۳-۲-۳-۲- روند آغاز گفت و گوها در مورد حقوق بشر..... ۹۵
- ۳-۲-۳-۳- ترتیبات عملی برای گفت و گو در مورد حقوق بشر..... ۹۷
- ۳-۲-۳-۴- انسجام در گفت و گوها..... ۹۸

۹۹.....۲-۳-۲-۵- ارزیابی گفت و گو های حقوق بشر.....

۱۰۰.....۴-۲-۳- چهارچوب مفهومی (CFSP) و روابط ایران و اتحادیه اروپا.....

فصل چهارم: حقوق بشر و روابط ایران و اتحادیه اروپا

۱-۴- گفتار اول: روابط ایران و اتحادیه اروپا

۱۰۸.....۱-۱-۴- پیشینه روابط.....

۱۰۹.....۲-۱-۴- جایگاه اتحادیه اروپا در نظام بین المللی و اهمیت آن برای ایران.....

۱۱۱.....۳-۱-۴- اهمیت و جایگاه ایران برای اتحادیه اروپا.....

۱۱۳.....۴-۱-۴- موضوعات مورد توجه طرفین.....

۱۱۶.....۵-۱-۴- گفت و گوها و مذاکرات ایران و اتحادیه اروپا.....

۱۱۷.....۱-۵-۱-۴- گفت و گوهای انتقادی.....

۱۱۸.....۲-۵-۱-۴- گفت و گوهای فراگیر و سازنده.....

۱۲۲.....۳-۵-۱-۴- گفت و گوهای حقوق بشری اتحادیه اروپا و ج.ا.ا.....

۲-۴- گفتار دوم: ایران و حقوق بشر

۱۲۵.....۱-۲-۴- وضعیت حقوق بشر ج.ا.ا در مجامع بین المللی.....

۱۳۱.....۲-۲-۴- چالش های ج.ا.ا ایران در زمینه حقوق بشر.....

۱۳۱.....۱-۲-۲-۴- تعارض میان قوانین داخلی و قوانین حقوق بشر بین المللی.....

۱۳۲.....۲-۲-۲-۴- کمبودها و نارسایی های داخلی در تضمین حقوق بشر.....

۳-۲-۲-۴- نگرش منفی نسبت به حقوق بشر..... ۱۳۳

فصل پنجم: نتیجه گیری

• نتیجه گیری..... ۱۳۵

فهرست منابع و مأخذ..... ۱۵۱

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- طرح مسئله

همواره بر این نکته تأکید شده است که حقوق بشر دارای ماهیتی مبتنی بر حقوق طبیعی، اما کارکرد و مصادیق سیاسی است. به هیچ وجه نمی‌توان هنگامیکه حقوق بشر از حالت آکادمیک خود خارج شده و وارد دستور کار کشوری می‌گردد، برای آن ماهیتی غیر سیاسی فرض کرد. بنابراین باید توجه داشت آنچه می‌تواند معیار و میزان در بحث حقوق بشر باشد، میزان توافقات و تعهداتی است که میان دولت‌ها رد و بدل می‌شود. به همین جهت، علی‌رغم آن‌که آمریکا در جریان مبارزه با تروریسم دست به اقدامات مغایر با حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه می‌زند (به عنوان مثال نوع رفتار با زندانیان در گوانتانامو، ابوغریب، و عملیات مخفی سیا در اروپا و زندانهای مخفی این کشور در کشورهای اروپایی که با دزدیده شدن یکی از شهروندان آلمانی همراه می‌گردد)، اما میزان تنش‌های حاصله از این مباحث در روابط آمریکا و اروپا تداعی‌گر بحران نمی‌باشد.

بحث تعهد کشورها به رعایت حقوق بشر از جمله مواردی است که برای سالیان متمادی در دستور کار گفتگوهای ایران و اروپا قرار داشته و از زمان تنش بر سر مسئله هسته‌ای کند شده است. این شرایط با تشدید سیاست‌های حقوق بشری اروپا و حمایت این اتحادیه از تشکیل شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد (بر اساس تصمیمات اتخاذ شده در اجلاس سپتامبر شورا)، ابعاد جدیدی به خود خواهد گرفت، به گونه‌ای که پیش‌بینی می‌شود یکی از چالش‌های ج.ا.ا پس از پرونده هسته‌ای، و یا همزمان با آن، حقوق بشر باشد. آن چه بنیتا فررو والدنر، کمیسیونر اروپا در خصوص روابط خارجی و همسایگان در روز جهانی حقوق بشر (۱۰ دسامبر) به آن اشاره کرده است، توجه اتحادیه به مسایلی نظیر حقوق زنان، کمک به دولت‌ها برای انجام تعهدات خود، کمک به حامیان و فعالان حقوق بشر، حقوق کودکان و وضعیت کودکان در مخاصمات مسلحانه، و موضع‌گیری در خصوص خشونت‌های رخ داده است.

اتحادیه اروپا متشکل از ۲۷ کشور که چندین واحد سیاسی موثر نظام بین‌الملل نظیر: آلمان، انگلستان و فرانسه را در درون خود جای داده بعد از ایالات متحده آمریکا و پس از فروپاشی بلوک شرق موثرترین بازیگر سیاسی در عرصه محیط بین‌الملل و منطقه خاورمیانه است. با عنایت به وضعیت

روابط ایران و ایالات متحده آمریکا در طی سه دهه گذشته و پس از انقلاب اسلامی، ج.ا.ا. کوشیده است تا در روابط خارجی خود با اروپا از کشورهای این حوزه به عنوان عامل تعادل در برابر فشارهای آمریکا و عامل جایگزینی در قبال کنار گذاردن سیاستهای اتکایی به آمریکا بهره‌مند گردد. از سویی دیگر موقعیت جغرافیایی، نفوذ فرهنگی و قرار گرفتن در مرکزیت منابع انرژی نفت و گاز جهان از عمده‌ترین دلایل علاقه‌مندی و توجه اتحادیه اروپا به رابطه و همکاری با ج.ا.ا. می‌باشد. این تمایل و علاقه‌مندی با نگاه به تجربه تاریخی نیز مورد تأیید قرار می‌گیرد که ایران حتی نمی‌تواند به خواست و تمایل خویش به دلیل موقعیتی که دارد، سیاست انزوا و گوشه‌گیری را در سیاست بین‌الملل و صحنه جهانی دنبال کند.

از سال ۱۹۹۲ با رسمیت یافتن اتحادیه اروپا و اتخاذ سیاست خارجی مشترک توسط کشورهای عضو اتحادیه در قبال مسائل جهانی و منطقه‌ای، دوره‌ی جدیدی در روابط ج.ا.ا. با این اتحادیه آغاز شد که همواره تحت تاثیر عوامل و متغیرهای گوناگون دچار نوسانات و فراز و نشیبهایی بوده است. عوامل و متغیرهایی که به دلیل تغییرات جهانی و نظام بین‌المللی و در پرتو وابستگی‌های مادی و معنوی و منافع متقابل بشری و احساس مشترک در مقابل مشکلات و معضلات بشر، وارد روابط بین کشورها گردیده و هر روز بر دامنه تاثیرگذارهای آنان افزوده می‌شود.

چهار موضوع تروریسم، حقوق بشر، سلاحهای کشتار جمعی و گفت‌وگوهای صلح خاورمیانه مهم‌ترین متغیرها و عوامل موثر در روابط ایران و اتحادیه اروپا در نزدیک به دو دهه گذشته است که سبب شده‌اند علی‌رغم نیازمندیهای استراتژیک دو طرف به یکدیگر، روابط آنها همواره در سایه و حاشیه این عوامل قرار داشته باشد و از سطح گفت‌وگو فراتر نرود بگونه‌ای که اگر از روابط شکننده و محدود دو طرف در زمان دولت آقای هاشمی عبور کنیم، علی‌رغم این که ریاست جمهوری سیدمحمد خاتمی در سال ۱۹۹۷ نقطه عطفی در این روابط به شمار می‌آید، تاکنون هیچ یک از مذاکرات و گفت‌وگوهای ایران و اتحادیه اروپا به نتیجه مطلوب نرسیده است و دو طرف هنوز نتوانسته‌اند در ارتباط با یکدیگر به یک توافق تجاری و یا تفاهم‌نامه گسترده و همه‌جانبه دست یابند.

در میان عوامل چهارگانه فوق بحث حقوق بشر به دلیل سابقه، قدمت و عمیق تاثیرگذاری در سیاست داخلی و خارجی، مهم‌ترین چالش دائمی ایران و اتحادیه اروپا بوده است. امری که برخاسته از ارزشها و هویت دوگانه ایران و اروپا می‌باشد. برخی دیدگاه‌ها قائل به استفاده ابزاری اتحادیه اروپا و غرب از این متغیر مهم در روابط بین‌الملل است و برخی دیگر تاثیر این عوامل را فراتر از دیدگاه ابزاری می‌دانند و معتقدند که اتحادیه اروپایی بر پایه ارزش‌های؛ احترام به کرامت انسان، حقوق بشر و حکومت قانون بنا شده است و این عامل به عنوان سنگ زیربنای سیاست خارجی اتحادیه اروپا ریشه در ارزشها و باورهای جوامع تشکیل‌دهنده این اتحادیه دارد و میان منافع و ارزش‌های مورد تاکید در حقوق بشر هم‌سوایی ایجاد شده است.

علاوه بر این، موضوع حقوق بشر در سالهای اخیر در داخل کشور نیز بحث‌های نظری و اعتراضات زیادی را از سوی گروه‌ها و افراد وابسته یا غیروابسته به نظام برانگیخته و گروه‌ها و افراد با دیدگاه‌های مختلف را به صحنه کشانده است.

از آنجا که این متغیر در نظام بین‌الملل شکل گرفته پس از فروپاشی کمونیسم جایگاه برجسته‌ای پیدا کرده و هر زمان بر نفوذ و تاثیرگذاری آن در روابط میان کشورها افزوده می‌شود و از سوی دیگر طی ۲۵ سال گذشته نیز ج.ا.ا. بیش از ۵۰ بار از سوی مجامع جهانی بین‌المللی در خصوص رعایت حقوق بشر مورد انتقاد و محکومیت واقع شده است و روابط بین‌الملل ج.ا.ا. را تحت تاثیر قرار داده است. بنظر می‌رسد کشور ما برای ایفای نقش خویش به عنوان یک بازیگر مهم منطقه‌ای و بین‌المللی و جلب حمایت و همکاری دیگر بازیگران موثر نظام بین‌الملل در این خصوص، نیازمند توجه و شناخت بیشتر نسبت به جایگاه این عامل در نظام بین‌الملل نوین باشد. بررسی و مطالعه نقش این متغیر در روابط بین‌الملل با نگاه به تاثیر آن بر روابط ایران و اتحادیه اروپا موضوع اصلی تحقیق حاضر است.

۱-۲- سوال اصلی

پرسش اصلی که نگارش این تحقیق بر پایه آن شکل گرفته است، این است:

• جایگاه حقوق بشر در روابط بین‌الملل و تاثیر آن در روابط ایران و اتحادیه اروپایی چیست؟

۱-۳- فرضیه‌ها

• فرضیه اصلی:

حقوق بشر در کنار موضوعاتی نظیر تروریسم، سلاح‌های کشتارجمعی از عوامل و متغیرهای مهم و به عنوان شرط اصلی و زیربنایی ارتباط و همکاری اتحادیه اروپایی با ایران به شمار می‌رود.

• فرضیه جانشین:

متغیر حقوق بشر در روابط ایران و اتحادیه اروپایی تاثیری ندارد و اصل منافع بر روابط حاکم است.

۱-۴- پیشینه تحقیق

در مطالعه ادبیات موضوع متون ذیل نگاهی متفاوت از دیگر نوشته‌های عمومی منتشر شده در این رابطه داشته‌اند که به آنها اشاره می‌شود:

• پایان‌نامه آقای شهرام قاضی‌زاده در دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه که با راهنمایی آقای دکتر ظریف و با عنوان «سیستم اروپایی حقوق بشر و بررسی سیاست اتحادیه اروپا در قبال وضعیت حقوق بشر در ج.ا.ا» انجام گرفته است.

مکانیزم عمل سیستم اروپایی حقوق بشر و عوامل تاثیرگذار بر موضع‌گیری اتحادیه اروپا در قبال وضعیت حقوق بشر در ج.ا.ا سوال اصلی این پایان‌نامه را تشکیل می‌دهد و بر همین مبنا این فرضیه را به آزمون می‌گذارد که «برخورد اتحادیه اروپا با ج.ا.ا در زمینه حقوق بشر ملهم از ملاحظات سیاسی و اقتصادی و در اولویت بعد ملاحظات حقوق بشری می‌باشد.»

• نوشته دیگر در قالب رساله ارتقاء مقام توسط یکی از کارمندان وزارت امور خارجه در سال ۱۳۷۳ با عنوان «تشکیلات حقوق بشر در اروپا» ارائه شده که شامل چهار بخش می‌باشد که در بخش اول ساختار اتحادیه اروپا، در بخش دوم مکانیزمهای عمده نظارتی شورای اروپا در زمینه حقوق بشر، در بخش سوم اقدامات اتحادیه اروپا در زمینه حقوق بشر و در بخش چهارم نیز طرحهای اتحادیه اروپایی برای پی‌ریزی اروپای نوین مورد بحث و بررسی قرار گرفته است و همانطور که از عناوین مباحث پیداست نویسنده به بررسی ساختار اتحادیه اروپا و در بخشی از آن به اقدامات اتحادیه اروپا در زمینه حقوق بشر از جمله در روابط خارجی خود و در بخش چهارم به جایگاه حقوق بشر در طرحهای اتحادیه اروپایی برای پی‌ریزی اروپای واحد توجه کرده است که نشان از اهمیت و نقش حقوق بشر در مبانی نظری شکل‌گیری ساختار اتحادیه اروپا است.

• کتاب «مسائل اصلی روابط ایران و اتحادیه اروپا از سال ۱۹۷۹ تا سال ۲۰۰۳» به قلم کمال بایرمزاده این کتاب به زبان فرانسه می‌باشد و نتیجه مطالعات نویسنده بر روی جامعه‌شناسی روابط بین‌المللی است، این مطالعات که در کادر تز پایان‌نامه دانشگاهی نویسنده در پاریس انجام شده بر مسائل اصلی مورد بحث بین ایران و اتحادیه اروپا از جمله حقوق بشر در سالهای ۱۹۷۹ تا ۲۰۰۳ تاکید کرده است.

• مقاله آقای دکتر دهشیار با عنوان «حقوق بشر و روابط بین‌الملل» که در فصلنامه مطالعات بین‌المللی در سال ۱۳۸۳ درج شده است و نقش حقوق بشر در روابط بین‌الملل را از دیدگاه واقع‌گرایی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است و یکی از بهترین مقالات مرتبط با موضوع می‌باشد که ارتباط این پدیده را با یکی از تئوری‌های روابط بین‌الملل بررسی کرده است.

• اثر دیگری که در این رابطه بسیار حائز اهمیت است مجموعه مقالاتی از چند نویسنده است که در قالب یک کتاب تحت عنوان «حقوق بشر (نظریه‌ها و رویه‌ها)» توسط آقای حسین شریفی طرازکوهی ترجمه و تدوین شده است و در پژوهش حاضر بسیار مورد استفاده قرار گرفته است و یکی از بهترین اثرهای ترجمه شده به فارسی در مورد مباحث نظری حقوق بشر و روابط بین‌الملل می‌باشد.

- «مجموعه مفاهیم کلیدی حقوق بشر بین‌المللی» که توسط آقای دکتر مهدی ذاکریان گردآوری شده نیز کتاب دیگری است که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است و مقالات آن جهت فهم موضوع و پیدا کردن چارچوب مباحث مفید واقع شده است.
- همچنین کتاب ارزشمند آقای امیرساعد وکیل با نام «حقوق بشر، صلح و امنیت بین‌المللی» مکتوب دیگری است که در این تحقیق از آن استفاده زیادی شده است.

۱-۵- ضرورت تحقیق

تروریسم، سلاح‌های کشتار جمعی، صلح خاورمیانه و حقوق بشر، چهار چالش عمده روابط خارجی ایران، از جمله روابط با اتحادیه اروپا، به عنوان مهم‌ترین شریک تجاری ج.ا.ا محسوب می‌شود که حل و فصل آنها بارها و بارها در مواضع و اعلامیه‌های طرف اروپایی پیش‌شرط گسترش روابط و شروع همکاریهای همه‌جانبه اعلام شده است.

مطرح شدن حقوق بشر به عنوان بخش غیرقابل تفکیک از ترتیبات اساسی بین‌المللی نشان از این دارد که حقوق بشر و هنجارهای مرتبط با آن «به واژه‌نامه‌ای اخلاقی و مسلط در امور خارجی بدل گشته است و عصر حقوق بشر در صحنه نظام بین‌المللی آغاز گشته است»

با عنایت به این مطالب توجه به تاثیرات این پدیده در روابط خارجی ایران و شناخت دقیق و عمیق آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. طبعاً لازمه شناخت دقیق از یک پدیده آگاهی از جزئیات و تحولات تاریخی و مفهومی آن است و بنابراین ضرورت تلاش شده در این پژوهش مفاهیم اصلی نظیر: حقوق بشر، نظام بین‌الملل و روابط بین‌الملل و ارتباط این مفاهیم با یکدیگر تا حدی که برای یک پژوهش دانشگاهی مقدر بوده مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرار گیرد. در کنار این مطلب، با در نظر گرفتن این نکته که در خصوص تاثیر حقوق بشر در روابط بین‌الملل و روابط ایران و اتحادیه اروپا در میان پژوهشهای موجود به زبان فارسی اثر قابل توجهی تدوین و ارائه نشده است، ضرورت انجام این تحقیق آشکار می‌شود.

۱-۶- هدف تحقیق

هدف از این پژوهش ارائه یک کار علمی و بیطرفانه در خصوص جایگاه حقوق بشر در روابط بین‌الملل ساختار اتحادیه اروپا و بررسی تاثیرات حقوق بشر در روابط ایران و اتحادیه اروپا و پر کردن خلاء موجود در این زمینه می‌باشد. تلاش خواهد شد، در این زمینه با شکافتن و فهم مفهومی که در طول تاریخ و به عناوین مختلف در زندگی اجتماعی و سیاسی بشر نقش بازی کرده به جایگاه و کارکرد آن در جهان معاصر آگاهی پیدا شود. همچنین:

- بررسی مفهوم حقوق بشر و چگونگی شکل‌گیری آن و تحولات تاریخی آن تا عصر حاضر
- بررسی ارتباط حقوق بشر با نظام بین‌الملل و روابط بین‌الملل
- بررسی جایگاه حقوق بشر در تئوری‌های روابط بین‌الملل
- بررسی نقش حقوق بشر در روابط بین‌الملل را می‌توان از دیگر اهداف این پژوهش دانست.

۱-۷- سازماندهی تحقیق

این پژوهش در پنج فصل سازماندهی شده است که عبارتند از:

- فصل اول: کلیات تحقیق
- فصل دوم: تعاریف و مفاهیم نظری حقوق بشر و روابط بین‌الملل
- فصل سوم: اتحادیه اروپا و حقوق بشر
- فصل چهارم: حقوق بشر و روابط ایران و اتحادیه اروپایی
- فصل پنجم: نتیجه‌گیری

۱-۸- روش پژوهش و متغیرها

- روش بکار رفته در این پژوهش توصیفی، تبیینی می‌باشد که با شرح وقایع و روند تحولات موضوعات به تبیین ارتباط آنها با یکدیگر در راستای اهداف تحقیق می‌پردازد و در این راه از شیوه کتابخانه‌ای برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شده است.
- متغیر مستقل: حقوق بشر به عنوان شرط اصلی و زیربنایی
- متغیر وابسته: ارتباط و همکاری اتحادیه اروپایی با جمهوری اسلامی ایران

فصل دوم

تعاريف و مفاهيم نظري حقوق بشر

و روابط بين الملل